

Nieuwe hoogbegaafdheidsbijbel op 25 november verschenen

De Gids: alles wat je wilde weten over hoogbegaafdheid

Kennis over hoogbegaafdheid is beperkt houdbaar. Specialist hoogbegaafdheid Eleonoor van Gerven: 'Binnen mijn eigen opleiding en binnen masteropleidingen zeggen we: liever geen literatuur ouder dan vijf jaar, tenzij er geen ander werk is.' Ze benaderde zestien auteurs voor een lijvige bundel. Stuk voor stuk zeiden ze ja. Op 25 november verschijnt het resultaat: *De Gids – over begaafdheid in het basisonderwijs*. Een voorproefje.

Tekst:
Martin van Rooij

Fotografie:
Shutterstock
en Martin van Rooij

De Gids bestaat uit drie delen. Deel 1 gaat over het herkennen van begaafdheid en onderwijsbehoeften, deel 2 beschrijft het onderwijs aan begaafde kinderen en deel 3 behandelt de dubbel bijzondere kinderen (begaafd en tegelijkertijd met een leer- of ontwikkelingsstoornis). Deel 1 opent met een hoofdstuk waarin Van Gerven zelf schrijft over inclusie. 'Binnen de internationale wetenschap roept inclusie bij alle spelers in het veld een lichte irritatie op, omdat inclusie *gifted education* in het gedrang zou brengen. Maar *gifted education* is voor mij echt iets anders dan *education for the gifted*. Dat laatste heeft mijn voorkeur. En *education for the gifted* is soms gesegregeerd en soms ook niet. Ik zet twee meningen tegenover elkaar. Je mag zelf kiezen.'

Verschillende perspectieven op begaafdheid

Sommige concepten over hoogbegaafdheid bestaan al langer, zoals de zijnsfactor van Tessa Kieboom en Kathleen Venderickx. Deze twee Vlaamse hoogleraren, specialisten in de sociaal-emotionele ontwikkeling van hoogbegaafde kinderen, stellen in het tweede hoofdstuk dat sommige kinderen door hun extreem hoge begaafdheid zaken anders zien dan de mensen om hen heen. Als je daarop inspeelt in je onderwijs, zo menen de auteurs, kun je deze kinderen helpen hun talenten optimaal in te zetten. In hoofdstuk 3 doen Resing en Vogelaar uit de doeken wat we moeten verstaan onder het domein dynamisch testen. Van Gerven: 'Er zijn tot op heden nog geen boeken over begaafdheid voor *leraren* verschenen waarin dit wordt uitgelegd. Het is een prachtig, helder hoofdstuk over hoe je het leerpotentieel van een hoogbegaafd kind zichtbaar kunt maken. Daarmee geeft dit hoofdstuk ook handvatten hoe je op school aan deze kinderen instructie geeft.'

Pierre Wolters en Sjoerd Verheijden schreven een hoofdstuk over wat Van Gerven 'de gezonde versie van opbrengstgericht onderwijs' noemt. 'Dus niet de verkokerde versie van de overheid, die enkel betrekking heeft op cognitie, maar een visie die ook oog heeft voor opbrengsten op sociaal-emotioneel gebied en op gedrag. De auteurs leggen uit hoe je op een verantwoorde manier meer informatie uit je leerlingvolgsysteem kunt halen om zo je onderwijs beter af te stemmen op de behoeften van begaafde leerlingen. Ze tackelen daartoe een aantal mythes en leggen uit hoe je gegevens kunt gebruiken.'

Het vijfde hoofdstuk van deel 1 is van de hand van Desirée Houkema. 'Zij gaat uit van de theorie van George Betts en Maureen Neihart. Die hebben ooit aan de hand van hun eigen praktijkervaringen een artikel geschreven waarin ze begaafde kinderen onderverdelen in zes profielen. Deze indeling is met name in Nederland erg populair. Desirée beschrijft hoe hun concept samengaat met de basisbehoeften van kinderen – autonomie, competentie en relatie – zoals beschreven door Deci en Ryan. Goed hoofdstuk.'

Hardnekkig fabeltje

In hoofdstuk 6 gaat Lianne Hoogeveen in op motivatie. Van Gerven: 'Leren begint met de vraag: heeft deze taak mij iets te bieden? Helpt hij me verder? Een kind

Eleonoor van Gerven

Van Gerven: 'Elk kind heeft behoefte aan onderwijs met ontwikkelingsgelijken; ook het hoogbegaafde kind. De kans dat een hoogbegaafd kind in een reguliere klas veel ontwikkelingsgelijken treft, is klein.'

zonder motivatie begint er niet aan. Dat motivatie te beïnvloeden is, door personen en door de leerstof, dat weten we. De kracht van dit hoofdstuk is dat het duidelijk maakt dat ook leraargedrag de motivatie sterk beïnvloedt.'

Het slotwoord van het eerste deel is weer aan Kieboom en Venderickx. Van Gerven: 'Het is een hardnekkig fabeltje dat alle begaafden een beetje vreemd zijn. Wat wel waar is: veel begaafde kinderen ervaren een afstand tot andere kinderen, op grond van hun intelligentie. Daar moeten ze mee leren dealen. Het hoofdstuk doet toegepaste suggesties hoe ze dat kunnen doen.'

Deel 2 is meer gericht op de onderwijspraktijk. Waar moet ik rekening mee houden met mijn klassenmanagement? Van Gerven: 'Het eerste hoofdstuk is van Jan Kuipers. Hij beschrijft welke ruimte je als leraar (nodig) hebt en hoe jouw organisatie daaraan bijdraagt. Heel praktisch. Daarna komt een hoofdstuk van David van der Kooij over creativiteit. Een sterk hoofdstuk; ik ben een groot fan van David. Hij maakt duidelijk dat er ook begaafdheid is zonder creativiteit en andersom, en dat je nooit creativiteit krijgt als je je laat regeren door gesloten opdrachten, omdat die zo lekker makkelijk na te kijken zijn.'

Pedagogische virtuositeit

Vervolgens gaat Lidy Ahlers in op compacten. 'De stof in dit hoofdstuk is heel toepasbaar. Hoe kun je compacten en wat betekent dat voor klassenmanagement en instructie? In het begaafdenonderwijs beginnen we vaak met meer uitdagende rekentaken. Maar wat nou als rekenen niet je ding is?'

Hoofdstuk 11 is van de hand van Dolf Janson en draagt de titel 'Rijk onderwijs in 21e eeuw'. 'Dat vind ik zelf een mooi hoofdstuk. Ik denk dat we in ons onderwijs veel kansen laten liggen. We willen mensen in hokjes stoppen en zoeken kinderen bij ons onderwijs, in plaats van onderwijs bij onze kinderen. Dolf Janson laat zien hoe we met behulp van pedagogische virtuositeit ons onderwijs beter op de kinderen kunnen afstemmen.'

Voorbeelden en tips

Jansons hoofdstuk wordt gevolgd door een bijdrage van Jaap Verouden. Hij beschrijft het *peergroep-* ofwel *plusgroep*onderwijs. Van Gerven: 'Elk kind heeft behoefte aan onderwijs met ontwikkelingsgelijken; ook het hoogbegaafde kind. De kans dat een hoogbegaafd kind in een reguliere klas veel ontwikkelingsgelijken treft, is klein. Jaap is sinds een jaar of acht betrokken bij de Day a Week School in Amsterdam en geeft veel voorbeelden uit de praktijk en tips hoe je het zelf kunt doen.'

Het dertiende hoofdstuk en laatste hoofdstuk van deel 2 is opnieuw van Lianne Hoogeveen en behandelt leertijdgerichte interventies. 'Wanneer wel of niet versnellen, wanneer wel of niet eerder door? Lianne slaat een aantal vooroordelen stuk. De belangrijkste vragen zijn: is er een didactische of een pedagogische nood-

zaak om te interveniëren? Als je goed onderzoek doet, kun je veel veilige kaders scheppen voor een verstandige beslissing.'

Niet handelings- maar veranderingsgericht

Als initiatiefnemer en eindredacteur is Van Gerven enthousiast over het hele boek. Toch kan (of wil?) ze niet verbloemen dat haar hart vooral van het derde en laatste deel – Dubbel bijzonder – sneller gaat kloppen. 'Vier hoofdstukken gaan over begaafde kinderen die in hun leven nog iets anders meenemen. Eén hoofdstuk heeft een grote gemene deler.'

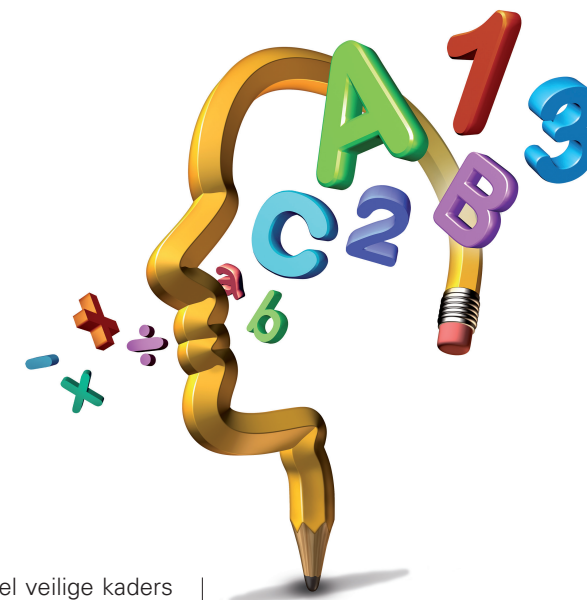
Van Gerven nam zelf twee hoofdstukken voor haar rekening: hoofdstuk 14 over begaafde leerlingen met een autismespectrumstoornis, en hoofdstuk 18, over begaafde leerlingen met ADHD. 'Ik ben medeontwikkelaar van de post-masteropleiding Begaafd & Speciaal, voor mensen die al gespecialiseerd zijn in begaafdheid en werkzaam zijn in het basisonderwijs en die te maken hebben met dubbel bijzondere leerlingen. Voor de ontwikkeling van die opleiding ben ik vijf jaar geleden nog maar weer eens alles gaan lezen wat sinds 1975 is verschenen en relevant is. Dat maakte het voor mij wat gemakkelijker om over deze onderwerpen te schrijven.'

Haar eigen hoofdstukken gaan uit van wat ze zelf 'veranderingsgericht werken' noemt. 'We hebben het in het onderwijs voortdurend over handelingsgericht werken, maar dat is in mijn ogen een pleonasme. Mijn uitgangspunt is: het kind bevindt zich in een ongewenste situatie. Nou kun je niet altijd het kind veranderen. Wat kun je dan wel? Het kind leren dealen met de omstandigheid of de omgeving leren dealen met het kind, zodanig dat je de ontwikkeling van het kind optimaliseert.'

Van Gerven schreef hoofdstuk 15 samen met Evelyn Kroesbergen en Dineke Verkaik. 'Het gaat over executieve functies en begaafdheid, over het bedienen van je aan- en uitknop en over plannen. In dit hoofdstuk hebben we wetenschap en onderwijspraktijk geïntegreerd. Er wordt vaak beweerd dat begaafde kinderen in aanleg slechter zijn in plannen dan andere kinderen. Er is echter geen onderzoek dat dat aantoonst. Je zou ook kunnen zeggen: het is een fabeltje. Wel kun je stellen dat het plannen bij begaafde kinderen onvoldoende wordt getraind op gedragsniveau.'

Dé Dag over begaafdheid in het basisonderwijs

In het verlengde van *De Gids* organiseren *Slim! Educatief* (instituut voor nascholing over begaafdheid van Eleonoor van Gerven) en uitgeverij Leuker.nu twee congressen: in Eindhoven (25 november 2016) en Groningen (16 februari 2017). Op beide congressen spreken diverse (maar niet iedere keer dezelfde) auteurs van *De Gids*. Kijk voor het volledige programma op www.specialist-begaafdheid.nl. Via deze site kun je je ook inschrijven. Deelnemers ontvangen een gratis exemplaar van *De Gids* ter waarde van € 49,95.

'Begaafdheid betekent niet dat je geen leerstoornis kunt hebben. Daar is lang niet iedereen zich van bewust. Evelyn laat zien dat begaafde kinderen ook dyslexie kunnen hebben en hoe je daarmee zou kunnen omgaan.'

In hoofdstuk 16 schetst Evelyn Kroesbergen de contouren van begaafde leerlingen met dyslexie. 'Begaafdheid betekent niet dat je geen leerstoornis kunt hebben. Daar is lang niet iedereen zich van bewust. Evelyn laat zien dat begaafde kinderen ook dyslexie kunnen hebben en hoe je daarmee zou kunnen omgaan. Ook geeft ze aan wat je mee moet nemen in het onderzoek. Dat is heel belangrijk, want begaafdheid kan de leerstoornis maskeren en andersom. Wat óók kan, is dat ze elkaar opheffen. Als je het niet goed diagnoseert, zijn de sociaal-emotionele gevolgen vaak enorm.'

Het voorlaatste hoofdstuk, geschreven door Annemieke Weterings-Helmons, behandelt de problematiek van begaafde kinderen met ernstige reken- en wiskunde problemen en dyscalculie. Van Gerven: 'Blijkt een kind begaafd, dan wordt het onderwijs vaak als eerste aangepast in het domein rekenen. Dat wordt niet altijd handig gedaan. Sommige kinderen ontwikkelen daardoor rekenproblemen, omdat ze niet goed gediagnosticeerd zijn of geen goede instructie krijgen, omdat de leerkracht denkt dat hij het zelf wel kan. Jammer en onnodig. Annemieke geeft aan hoe je problemen kunt voorkomen.'

De sterke relatie tussen theorie en praktijk maakt De Gids tot een onmisbaar handboek voor elke leerkracht, intern begeleider, remedial teacher of specialist begaafdheid.

De Gids
Over begaafdheid in het basisonderwijs

Elenoor van Gerven (red.)

Zo kom je aan een exemplaar van De Gids
De Gids heeft als ISBN 978-94-6318-110-5 en kost € 49,95.

Je kunt de bundel bestellen via www.leuker.nu.

Wil je het boek gratis? Meld je dan aan voor De Dag over begaafdheid in het basisonderwijs.

